

לגמלי¹

נתן אלתרמן

אתה נושא את ראשך הזעיר, את ראשך העתיק מכל פסל, ומישיר להביט בי, לילה בעיר. לילה בוגר, בלי צעצוע. ואתה, הגמל, מוברך בו, שקט ואפור. עצבונך נתיישן ונרגע עד היותו לתכונה רבה; וכוחך, כוח הברזל החזי והדרוך, היה לאורך-רוח. מרושל אתה כלבלר עני, אבל הארוכות בדרכים נופלות מנוצחות לפניך, כי דורות על דורות הלכת בהן, הלוך ושתוק, הלוך ודשדש בכפותיך, הה, מלכי באנפילאות. יפה אתה ומגוחך אתה, שנוצרת בצלם הברבור, כאדם שנוצר בצלם אלוהים.

לא אתה שיחקת עמנו בסיפורי-הילדים, לא אתה היית הגיבור בספרי-האגדות הראשונים שלנו. הדוב החום ארה את הדבש בסיפורינו, הסנאי פיצח בהם אגוזים, העורב השחור עמד על צמרת אורן מושלג, והשועל נשא אליו סנטרו החד, החניף לו לשון בחרוזים זרים, למען ישמיט את הגבינה ממקורו. כל חיות החצר והיער הנכרי היו לנו שחקנים נודדים שעברו בשירים וכלי-נגינה, חופשיים ועוטי מסיכות, מסיפור לסיפור, מספרת-מונות אחד אל משנהו, ועד היום אנו מכירים אותם מרחוק, ועד היום אנו זוכרים להם, לרגעים, את חסד הילדות והמישחק.

רק אתה לא לקחת חלק בכל אלה. היית רחוק, בנוף אחר, בלשונות אחרות, בסיפורים אחרים. אפילו סיפורי החומש לא הירבו לספר על אודותיך. אליעזר עבד אברהם ורבקה אמנו הטובה עזבוך רובץ מן הצד, מחכה שישקוך מים; ובעת מכירת יוסף ראינו רק ממרחק, רק בשולי הבמה, את אורחת הישמעאלים ולא הוספנו לראותה עוד. אתך נפגשנו פה, בעיר הזאת, לאחר זמן, והפגישה היתה רצינית ושפויה. אנו היינו כבר בוגרים מדי ואתה היית מטופל מדי, אתה נשאת כבר את חביות המלט, אתה היית מעופר חול ואבק-

¹ פורסם לראשונה בכתב העת 'טורים' שנה ב, גל' א 15.4.1938

סיד, ובשירי הילדים והגדולים, אשר ניסינו לחבר לך, הרגשת עצמך זר ומבויש מאוד, כי בעל-כורחך עלית על הבמה, וגם אנו וגם אתה ידענו תמיד, כי רב מאוד המרחק בינינו, כי בדרך אליך צומח עדיין אותו אורן מושלג והעורב על צמרתו, כי אותו סנאי-שטן עודו מרקד בינינו. במאוחר נפגשנו עמך, ואתה, הנבון והעצוב, הסולח למובילי-הזיפיף העברי, העומס עליך את תיבותיו הגדושות, הנוטפות מים, - סלח נא גם לסופר העברי המנסה להרכיב על דבשתך את גיבורי הרומנים שלו. הוא נוהה אליך והוא ירא מפניך, ואולי רק לשווא מאיצים בו כל-כך ולשווא משסים אותו בכך. אתה יודע, כי לא רק בו האשם, שהוא נרתע מפניך לעתים, כי אתה, הנכנע והצנוע, זר לו ואיום לו יותר מן הזאבים שארבו לטוביה החולב ביער, נורא לו יותר מהגזלנים המיודעים, שחיכו לבעלי-העגלות היהודים בדרכים ובסיפורי המעשיות.

אני מניח ידי על צווארך, והנה הוא רטוב מאדים ומטל, כשוכת השקמה, כחרולים שגדלו כאן כמוך. לילה בעיר. ריח פריחת התפוח הורס אל רקיעי-ניסן אלה, אבל ראשך הקטן מרחף מעליך אדיש ומפוכח, כי אתה עירום, ולילך עירום, כי עתיק וזר כמוך ניצב הוא בעיר החדשה הזאת, בעיר שנשאת על גבך בתוך שקי-מלט, בתוך תיבות-החץ.

חמה וכבדה נשימתן של חיות העיר, חיותיה הישנות עכשיו בעמידה, בחצרות ובצדי כבישים. רק בעומק הלילה, בהיאלם המולת הדומם, המולת הברזל והאבנים, רק אז נעשית כה מוחשת, מוחשת וקרובה עד תמהון, ישותו של החי הרב, של החי הנכרי, ההולך על ארבע, הזוחל על גחון, המתעופף על כנפיים, הצוהל וגועה ברחובותינו. אתה מכיר את החמור קטן-הקומה, אתה יודע מה פשוטות ונצחיות מחשבותיו, מה חילוני הוא, ללא חג ושבת, אבל אין טראגיקן בעולם הבוכה כמוהו אל הלילה. אפילו הרחוב היומי, הטרוד והמעשי, נדהם בהתנשא בו לפתע הקול הזה, הנכנס בעיר כדיבוק. אפילו החנווני שלנו, המבוצר במעמקי חנותו, בין חביות דגים וקורי-עכביש, מזדעזע רגע לרעם הנעירה הזאת, ואתה יודע, כי אין דבר בעולם היכול לזעזעו, נעירת החמור - - - היא עולה וניתקת, עולה וניתקת, כפעיותו של עולל, אך בנויה בשכל ובחוש-מידה, כשירה טובה. נושאה אינם רבים, נושאה, אולי, אחד ויחיד, אך היא מגלה אותו בפעם המאה כבראשונה, ואין מציעים כלל לבעלי-החי הזה נושאים אחרים לנעור עליהם ואפילו יתוש אחד אינו מנקר במוחו, כי הוא תלוש מן הרחוב ומחיותיו. הנכון הדבר, כי טוב שהוא נוער לפעמים? הנכון הוא, כי טוב שגם בשאתו את הסלים הכבדים, גם בכרעו ליפול מאיך-כוח, הוא משלח לרחוב, לאין

דורש, את קולו החם הזה, את קולו העקשני הזה, המתרסס באבק הבית הנבנה, הנחתם לעד במלט המתקשה, המתהדק בין הלבנים. כי המלט ימות באין השיר חבוק בו כמו לב, כי הקירות לא יבקשו רחמים, אך אבניהם תתעלפנה בצמא, אך אבניהם לא תשכחנה לעולם כי נשמה לא נתנו בהן.

הלילה שקט. הלילה שקט ולא־נע ככדור פורח. האביב והמוות נובטים בלילות ניסן אלה. אש לבנה פורחת בעצי־התפוח ובאש אדומה עולות ערים רחוקות. אמרתי, כי זר אתה לי, הגמל המוברך, כי לא מן הסיפור ולא מן האגדה עליית, אבל שני חיים הנפגשים בלילות אלה, שני חיים הנפגשים ללא בשורת מוות, הריהם אגדה כמעט. מה שקט ומה נואש הלילה בעולם. שדות־הזרע ושדות־הקטל שכחו, למי הם חיים ומתים. לא רבים היו לילות כאלה בעולם. אך הנה גם בלילה זה עולה הירח הנושן והאחד, הירח שאין מבשר אותו ואין מברך אותו לשלום. הוא עולה דקיק ומוכסף ואינו מרבה אור ואינו מעלה חיוך על הדרכים, אבל אתה היודע, כי גם לילות כאלה אסור לעזוב ללא ירח, כי אסור להם שישכחו את ירחם, את העץ הנובט בהם, את הילד הצוחק בחלום. הלילה ריק מנביא, דרכיו נפלו כזרועות, וטוב שהירח נאמן לו עד עולם וטוב שעץ־השדה זוכר כי עליו לפרוח, ואפילו בהיעקרו מן השורש יודע הוא כי לשווא נעקר, כי בחטא נעקר, כי עליו לפרוח. אחי בעניים ובעיפיים, אחי המוברך! בלילה בו ייאלם הניגון האחרון וימות העץ האחרון תמות התקווה האחרונה. לא האביב יושיע, ולא השיר יושיע, אבל אם ימות השיר באדם, לא יהיה עוד אדם להצילו. אתה נושא את ראשך העתיק מכל פסל ורואה את השחר עולה. השכם־השכם עם שחר שני פנים לעולם, שני צבעים ושני קולות. כל גדר שברחוב וכל עמוד שברחוב ניצבים באמצע הזמן ובאמצע העולם, כי לילה להם מזה ויום להם מזה. הנה הלילה והיום, כבמישחק־מחבואים גדול ושקט, עומדים הם מעבר מזה ומעבר מזה לכל חיוך ולכל גבול, ואני רואה, כי אפילו קטון העלים של עץ־הפלפל ואפילו מחט הברוש הדקה חצויים בין היום והלילה. זו שעת הגבול הדק, שעריך עוברת אותו בעצימת עינים; זה הרגע הנכרי, המאציל מזרותו הקרירה על כל הדברים שחדלנו לראותם והנה אנו רואים אותם כבראשונה – את החיוך המאיר עדיין, את הדשא המוריק עדיין, את השיר החי עדיין; ואנו יודעים, כי רק אליהם ולמענם חותרים אנו בימים ובלילות, ואנו נשבעים להם אהבה עד קץ.